

Inatsisartuni ilaasortaq Ane Hansen
/MAANI

01.28/2008-47
7. maj 2008
Postboks 269
3900 Nuuk
Oq/tel +299 34 50 00
Fax +299 32 47 04
aapip@gh.gl
www.nanoq.gl

Saarullittassanik agguassineq pillugu Naalakkersuisunut apeqquteqaammut akissuteqaat.

2008-imi saarullittassanik agguassinermut tunngatillugu apeqquteqaatit Naalakkersuisut sinnerlugit matumuuna akissuteqarfignissavakka.

Apeqqut siulleq

Ukioq manna saarullittassanik agguassinermi periutsit suut tunngavigineqarpat aamma agguassinermi periutsit siusinnerusukkut tunngavigineqartatut sooruna ukioq manna atorpeqarsimangitsut?

Aallaqqaatigalugu nalunaarutigissavara, saarullinniarluni aalisarnek avinneqarsimammat ilaatigut sinerissamut qanittumi aalisartunut ilaatigullu avataasiorluni saarullinnik aalisarnermut. Avataasiorluni saarullinnik aalisartunut tunngatillugu innersuussinerni kinguliiniittut tunngavigineqarsimapput makku:

Pisassiissutit agguanneqartarput siullermik aalisariutaatilinnut, taakkua amerlaqataannik ukiuni siuliini pisassinneqartarsimasunut.

Pisassiissutit sinneqarsimappata, pisassiissutit siullermik agguanneqartarput aalisariutaatilinnut, amerlanerusunik pisassinneqarnissaminnik pisariaqartitsisunut.

Pisassiissutinik siuliiniittut tunngavigalugit agguassinermi, aallaavigineqarpoq pisassiissutit naleqassusiat aammalu isiginiarneqarluni, siullermik aalisariutaatillit imminnut aningaasatigut napatittuunissaasa qulakkeerneqarnissaat kiisalu pigisat nalillit ullumikkut aalisariutaatillit akornanni assigiinnerusumik agguanneqarnissaat.

Aalisariutaatileqatigiiffinnut nutaavinnut pisassiisoqarneq ajorpoq, taamaallaalli taamaaliortoqarsinnaalluni taakkua ukioq naallugu aningaasatigut imminnut napatissinnaasumik aalisagartassinneqarnissaat qulakkeerneqarsimagaangat.

Pisassanik agguassinermi periutsit taakkuupput atorpeqartatut ukiup siuliani TAC allanngortinneqarsimangikkaangat kiisalu pisassiissutinik agguasseqqinermi. Tamanit takuneqarsinnaavoq agguassinermi politikkimi tullerriarinermut tunngatillugu siuliiniittut allanut aamma inissaqartitsimmata. Aalisarnek pillugu inatsimmi siunertatut aalajangersakkat innersuussutigalugit Naalakkersuisut sukulluunniit suliffissaqartitsiniarnermut tunngassutillit tullerriarinermi salliutissinnaavai aammalu salliutissinnaallugit nunap immikkoortuini kiisalu inuussutissarsiteqarnikkut eqqumaffigisariaqakkat.

2008-mut tunngatillugu immikkut annertunerusumik Tunumi inuussutissarsiteqarnerup ineriartortinneqarnissaa tullerriarinnikkut salliutinneqarpoq. Tamanna tunngavigalugu piginneqatigiiffiit marluk neriorsorneqarsimapput piumasaqaatigalugu piginneqatigiiffiit Aalisarnek pillugu Inatsisip nalinginnaasumik piumasa-

qaataasa atugassarititaasalu saniatigut pilersitsissasut tunumiut ilinniartitaanikkut suliffissaqarnikkullu periarfissaannik. Taamatut siunnerfeqarnermi piffissaq ungasinnerusooq isigalugu anguniagaavoq Tunumi tamarmi aalisarnerup inuussutissarsiornerullu ineriartortinneqarnissaat.

Taamaattumik isumaqarpunga ukioq manna pisassanik agguaassinerni tunngavissiissutitut ilitsersuutit siuliiniittut malinneqarsimasut, kisiannili aamma erseqqissaareennittut matumani pineqarput tunngavissiissutit ilitsersuutit, qinnuteqartup pilersaarusiainut nassuiaataanut nassiuinneqarsimasumut aammalu Aalisarnermut Inatsisip siunertatut aalajangersagaanut sanilliunneqartartoq.

Tunngavilersuutinni allapputit Inuit Ataqatigiit Partiiannut pingaaruteqartuusoq aalisartunut inuusuttunut pisassiisarnissaq. Aalisartut inuusuttut Aalisarneq pillugu Inatsimmi aalajangersakkani isiginiarneqarput, tassami aalisarsinnaanermut akuersissutit pisassiinernilu immikkut akuersissuteqarfigineqarnissamut periarfissani inuusuttut immikkut isiginiarneqarmata. Taamaakkaluartorli pisariaqarpoq erseqqissassallugu, Naalakkersuisut immikkut pisariaqartut isigimmassuk Kalaallit Nunaanni inuusuttut ilinniagaqarnissaat, siunissami sapinngisamik pitsaasumik aningaasarsiorfeqalernissamik ataasiakkaanullu inuuniarnikkut pitsaasumik atugaqarnissamik qulakkeerinnittussamik.

Aalisarnermi nutaaliaasumi ullumikkuttut ittumi kalaallit inuusuttut ikittuinnaapput aalisarnermik ingerlatsinikkut aningaasatigut siunissaminnik qulakkeerinnissaminnut periarfissallit, ullumikkut Kalaallit Nunaanni agguaqatigiissillugu inuuniarnermi inissisimanermi atukkanut sanilliullugu. Taassuma saniatigut piviusuovoq, kalaallit inuusuttortaasa amerlanerpaat siunissartik nassaarisariaqarmassuk aalisarnerup saniatigut inuussutissarsiutini allani, soorlu takornariartitsinermi, aatsitassarsiornermi, pisortani suliffeqarnikkut il.il. Taamaattumik Naalakkersuisut isumaqanngillat pisassanik agguaassinermi pisassiinissamik neriorsuuteqarnermi qanoq ukioqarneq tunngavissaassasoq tapersersortalik.

Naggataatigut Naalakkersuisut erseqqissassavaat, 2008-mut pisassanik agguaassinermi pingaartinneqarmat, pisassanik agguaassinermi aamma peqataassasoq Kalaallit Nunaata Tunuani ilinniartitaanikkut aamma suliffissaqartitsiarnikkut periarfissat ineriartortinneqarnissaat, tassani aamma inuusuttut pineqarput.

Apeqqutip aappaa

Sooq ukuni siuliini aalisartut ineriartorumallutik imaluunniit aalisarnermut allamut ikaarsaarumallutik aalisagartassanik qinnuteqartarsimasut itigartinneqartarsimappat ?

TAC-it Naalakkersuisunit akuersissutigineqartut agguanneqarneranni periuserneqartartoq imaappoq: Qinnuteqartut qinnuteqaatertik aamma pisassat anner-tussusissaannik pilersaarusiaq nassiuttarpaat. Tamatuma kingorna qinnuteqaatit katersorneqartarput nalilersorneqartarlutillu TAC-imik aalajangikkamut aammalu ilitsersuummi taaneqartumi immikkoortunut sanilliullugit.

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfik isumaqarpat pilersaarutit pisassinneqarnissaat tunngavissaqartoq, taava tamanna Naalakkersuisunut innersuussutigineqartarpoq. Tamatuma kingorna Naalakkersuisut aalajangertarput, oqaasertaliunneqarsinnaasunik ilassuteqaateqarsinnaallutik imaluunniit allannguuteqartitsinikkut. Tamanna tunngavigalugu ukiup ingerlanerani pisassiinissamut periarfissaqanngilaq. Periutsip tamatuma naligiissarpai assigiimmik pineqartariaqarneq, biologiikkut imminut napatissinnaassuseq aammalu politikkikkut anguniakkat allat.

Aamma pingaaruteqarpoq inuiaqatigiit pigisaasa ingerlatseqatigiiffimmut ataatsimut katersorneqannginnissaat, kisiannili agguanneqartariaqarlutik taamaaliornikkut inuussutissarsiuutigut aqqissuussineq eqeersimaartoq qulakkeerneqarsinnaaqqullugu. Ullumikkut kilisaatit nutaaliat marluk ima angissuseqarlutillu aalisarsinnaassuseqarput, taakkua avataasiortunut saarullitsigut TAC tamakkerlugu kisimiillutik aalisarsinnaallugu.

Tassunga tunngatillugu apeqqutinnut tunngaviliussannut oqaatigisinnaavara, Royal Greenlandi raajaanik saattuanillu pisassiissutit saniatigut pisassiissutit tamarmiusut naliinik naatsorsuineq aallaavigalugu 28,6 %-inik pisassinneqartoq, taakkulu 2007-imut sanilliullugit amerlanerulaarput, tassani Royal Greenland pisassiissutit nalingisa tamarmiusut 27,2%-iinik pisassinneqarnikuulluni.

Apeqqutit pingajuat

Sooq pinngortitaleriffiup inassuteqaataa malinnagu akerlianik pisassat pingasoriaammik qaffanneqarpat ?

Ilumoorpoq TAC-mik aalajangigaq Kalaallit Nunaanni Pinngortitaleriffiup inassuteqaataanit annertunerummat. Taamaakkaluartoq siusinnerusukkut erseqqissarneqareerpoq, kalaallit saarullii pingasunut assigiinngitsunut immikkoortiterneqarsinnaammata:

- Kangerlunni saarullik
- Island-imiut saarulliat – pingaartumik ukiuni 2003-meersut 2005-imeersullu
- Kalaallit saarulliat suffisartoq.

Misilittakkanut ilaavoq, islandimiut saarulliat suffisartoq, suffisussanngoraangami Islandip tungaanut ingerlasarmat. Tamanna misilittagaavoq 1980-kulli naajartoreranni aalisarnermi. Taamanikkulli nassuerutigineqarpoq 1984-imi saarulliat Islandip tungaanut ingerlaqqikkumaartut, kisiannili tamatuma taamatut sukkatigisumik pinera kikkunnik tamanik tupaallatsitsivoq.

Isumaqarpunga Naalakkersuisoqarfimmi suliniutissat pingaarnersarilluinnaraat kalaallit saarulliat suffisartup eqqissisimatinnegarnissaanik suliniutit aallartinneqarnissaat. Taanna maannakkut qajannartorujussuavoq aammalu Kalaallit Nunaanni tuniagassatut angissusilinnik nammineq saarullinnik pigisaqalernissatinnut periarfissatuaalluni piviusorsiorpoq. Taamaattumik Naalakkersuisut aalaja-

ngersimapput Kalaallit Nunaata Kangiata Kitaatalu 63 graditut avannarpasinne-
rusumi aalisartoqassanngitsoq. Apeqqutinnut akissut taamaalilluni imaalperpoq,
Naalakkersuisut saarullinnut TAC aalajangersimagaat siusinnerusukkut Islandimi
saarullit ukiuinut tunngatillugu misilittakkat tunngavigalugit kiisalu aamma tulle-
riiarinermi ersarissumik pingaarnertinneqarmat kalaallit saarulliisa suffisartut
piujuaannartinneqarnissaat.

Apeqqutit normorulersorneqarsimasut pingasut saniatigut aamma tunngaviler-
suutinni allanik apeqquteqarputit.

Ilaatigut aperivutit, sooq aalisariutit raajarniarnermiit saarullinniarnermut ikaar-
saarusuttut, taakkualu ilaannut tunngatillugu itigartitaanertik pissutigalugu akilii-
sinnaajunnaarsimasut, isiginiarneqarsimannnginnersut.

Matuma tunngavigisat siuliiniittut innersuussutigissavakka. Aalisariut saarullin-
niarnissamut akuersissummik tunineqanngitsoq, tamatumalu kingorna akiliisin-
naajunnaartoq aalisariutaasinnaavoq, siusinnerusukkulli aningaasatigut imminut
napatissinnaanngitsumik ingerlasoq, taamaattumillu aamma aalisarnerup iluani
ingerlaqqissinnaanani. Suliat aalajangersimasut suut pineqartut nalugakkat an-
nertunerusumik oqaaseqassanngilanga.

Taakkua saniatigut kissaatigaat nalunaarutigineqaqqullugu ingerlatseqatigiiffinni
nutaani piginnittuusut qanoq katitigaanersut. Apeqqummut tassunga tunngatillu-
gu nalunaarutigisinnaavara, ingerlatseqatigiiffinnut Aalisarneq pillugu Inatsimmi
§ 6-imi piumasaqaatinik eqqortitsisunut aalisarsinnaanermut akuersissutit tun-
ngiunneqartartut

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Finn Karlsen

Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq